

La maduresa de Josep Ballester

JOAN JOSEP ISERN

NARRATIVA

Josep Ballester, *La traïció d'Ariadna*. Premi de narrativa Ciutat de Sagunt. Set i Mig Editorial. Benicull de Xúquer, 2001.

La llei del mercat fa que continuament es compleixi aquella dita que preconitza que el peix gran acaba crus-pint-se el més petit. I si ens fixem en la peixera editorial catalana veurem que en les seves aigües neden peixos de volum variat que van fent la viu-viu com poden al costat d'altres que, de tan petits, gairebé són invisibles.

Als que practiquem l'ofici de comentar en veu alta els llibres que llegim ens passa que, de tant en tant, perduts enmig del raig de novetats convencionals, ens arriben llibres d'editorials poc conegudes que malgrat la discreció amb què es presenten allotgen en el seu interior notables sorpreses. És justament aleshores quan el comentarista somriu satisfet, ja que des de la seva petita tribuna pot exercir l'ofici de missatger de bones notícies: ha llegit, ha passat una bona estona i farà tot el que estigui al seu abast perquè altres lectors puguin compartir la mateixa agradable experiència.

Ve a tomb tot aquest preàmbul perquè si fa no fa això

és el que m'ha passat quan, no fa gaire, ha arribat a les meves mans un llibre de l'any passat signat per Josep Ballester (Alzira, 1961), professor, traductor (no es perdin, per cert, les seves versions de la poesia de Passolini recentment editades per Bromera), poeta i assagista. Un llibre publicat per una editorial del País Valencià poc coneguda. O, si més no (i ja em perdonaran), poc coneguda per aquest comentarista. Em refereixo a Set i Mig, de la localitat de Benicull de Xúquer. El llibre es titula *La traïció d'Ariadna* i, per si això encara pot enlluernar algú, en la coberta anuncia que ha estat el guanyador del 3r premi de narrativa Ciutat de Sagunt.

50 PROSES BREUS

La traïció d'Ariadna aplega una cinquantena llarga de proses breus ordenades cronològicament segons una data que figura al final de cada text. L'àmbit temporal que abasten va des d'octubre del 1999 fins a novembre del 2000, tot i que el que ens explica Ballester transcendeix dues coses: la servitud a una data concreta i la temptació d'etiquetar el llibre com un dietari. Vull dir amb això que *La traïció d'Ariadna* va molt més enllà del simple recull de textos conjunturals urgits per la necessitat periodística de fixar en un paper el comentari de les coses que passen cada dia.

Josep Ballester –que en la introducció ja ens parla del seu convenciment que en literatura qualsevol material s'aprofita– treballa amb els materials que va trobant en el seu itinerari d'observador de la realitat que l'envolta. I té el talent de saber transformar-los en matèria noble. Amb una prosa lleugera, precisa i dotada amb un alt grau de comunicativitat, Ballester reflexiona sobre temes eternals com, per exemple, la funció de la literatura i el paper dels intel·lectuals, o sobre temes més conjunturals, com la necessitat d'evitar qualsevol temptació a favor de la liberalització dels preus dels llibres.

Ballester, però, no ens parla des de la trona de la teorització sinó que sap lligar cada idea amb el seu contorn més adequat. Evoca, sí, les belleses de Viena, però alhora ens recorda com el feixisme va niar en els seus carrers, entona un cant a les virtuts de la lectura després de llegir una decebadora enquesta sobre els hàbits de lectura dels espanyols o elogia la feina d'una família de cuiners a Alcossebre per acabar amb una crua reflexió sobre la situació al País Valencià.

RETRATS LITERARIS

Però quan, al meu parer, *La traïció d'Ariadna* arriba als nivells més elevats és quan l'autor ens parla dels seus escriptors estimats. Prop d'una vintena d'articles –una part,

Josep Ballester va néixer a Alzira el 1961

doncs, ben substancial del total del llibre– dedicats a retratar escriptors tan notables i, alhora, tan variats com ara Kafka, Sánchez Ferlosio, Mann, Passolini, Carroll, Casanova, Saint-Exupéry, Pound, Pasternak, Schnitzler i el mateix Joan Fuster. Són aproximacions a autors que Ballester estima, segurament pel que tenen d'anticonvencionals i d'autèntics, de fidels a ells mateixos. Són retrats generalment fets des de dins del personatge retratat, imaginant els seus ambients i reproduint la seva expressió, un recurs que l'autor demostra que domina a la perfecció.

També hi ha a *La traïció d'Ariadna* un espai per al Ballester

més poètic. És a dir, més lúcida i apassionat. És quan ens parla d'Ovidi Montllor, quan evoca la fugacitat d'una mirada davant d'un quadre de Velázquez, quan s'emociona davant del drama de *Madame Butterfly* i quan ens retrata en tres paràgrafs exactes la intangible bellesa de dues ciutats: Praga i Lisboa.

Culte i senzill, intel·ligent i amè... Vet aquí uns quants adjectius que serveixen per definir aquest llibre que ens presenta un home amb sentiments i idees en plena maduresa. No els garanteixo que el trobin a la llibreria del seu barri però si el poden aconseguir, creguin-me, facin-lo seu i no el deixin pas anar.

NARRATIVA

Margarida Aritzeta, *El verí*. Cossetània. Valls, 2002.

Margarida Aritzeta (Valls, 1953) és professora de teoria de la literatura a la Universitat Rovira i Virgili. És autora del volum *El joc intertextual. Quatre itineraris per la 'sala de les nines'* (Proa, 2002), un excel·lent assaig que ens apropa a la intertextualitat a partir de tres novel·listes (Mercè Rodoreda, Maria Antònia Oliver i Antoni Serra) i la seva lectura del *Bearn o la sala de les nines*, de Llorenç Villalonga. Ha publicat més d'una vintena de llibres, entre els quals novel·les, relats, crítica literària i edició crítica de textos. Guanyadora del premi Víctor Català 1980 i del Sant Joan de novel·la el 1982, amb *El verí* Aritzeta reprèn el gènere policíac i vincula els seus personatges amb el món de l'art del segle XX, que explora en

profunditat a *Els perfils de Nora*, la seva darrera novel·la.

L'origen de la novel·la és la mort d'una dona –una dona boja– en circumstàncies molt estranyes. Presumptament objecte d'un crim ben premeditat, la família de la difunta és assetjada per la policia que sospita que el repartiment d'una herència ha precipitat la seva mort. Al costat del cadàver s'ha trobat una nota manuscrita amb la inscripció "La vida, qui la viu?", que és un vers el poema *Des del talús*, de Joan Vinyoli: "La vida, qui la viu? No un jaç / banal, no boques de diner, / sinó robins en la quieta / palma indefensa d'una mà capaç / de retenir-los i meravellar-se'n; / o bé el matí rosat d'una partida / calmada ja, o els ulls encara nets / d'un nen, o un plor secret". És aquí on

Una altra sala mítica

FRANCESC GUERRERO I BORRULL

Margarida Aritzeta

Aritzeta desplega tota la seva intel·ligència narrativa i ens proposa que nosaltres siguem testimonis del seu joc intertextual.

D'una banda, Vinyoli és el primer fil que Aritzeta estira a *El verí*. Però n'hi ha més. Aquesta dona que és boja i que ha desaparegut de forma encara sospitosa, passa els seus dies tancada en una sala que és tot un misteri (per a nosaltres, lectors, i per al món de ficció que l'acompanya). Dins la cambra s'hi amaguen els secrets que ben bé fins al final de la novel·la no seran parcialment desvelats. Aquests secrets només els coneix el narrador, i és aquí on Aritzeta aporta un altre element tècnicament molt ben trobat. La segona part de la novel·la es titula *Les veus de la memòria (a la manera d'un parèntesi, i que no ho és)*, i no és res més que una narració dins la narració en què un dels personatges que és escriptora (*alter ego*, per què

no, d'Aritzeta) ens situa en el context del que ha passat en aquella casa i precipita el final de la narració.

JOC INTERTEXTUAL

La tercera i última part (*El misteri de la clau*) resol tots els dubtes que s'havien instal·lat en el lector. Aquí l'origen del joc intertextual és *Cendra per Martina*, de Pedrolo. En aquella novel·la Pedrolo proposava la visió caleidoscòpica d'una mateixa realitat a partir de diversos punts de vista, i aquí som testimonis del final de la boja des de tres veus: la veu del cunyat, la de la *neboda* (la Martina, personatge clau en la novel·la), i, finalment, la de la narradora, que havia de reblar el clau.

El verí no deixa de ser, en la pràctica narrativa d'Aritzeta, el trasllat de totes aquelles idees teòriques que exposa a *El joc intertextual*. Una novel·la que es llegeix molt bé, intel·ligent i molt ben escrita que juga amb la nostra complexitat lectora i que té la virtut de (re)crear una altra sala mítica.